

וכמה פוסקים הביאו דברי גורסקי). לדברי רב יוסף בשם רב, מערבים במנה דבילה ובחצי לוג יין וברביעית שמן – כתנא קמא. [ולרבי עקיבא במחצה מאותם שיעורים; פרס דבילה, רביעית לוג יין, שמינית שמן]. ואמרו שיין מבושל שמלפתים בו את הפת – שיעורו בפחות; כדי לאכול בו הפת (כדברי רבי שמעון בן אלעזר). חומץ – כדי לטבל בו מזון שתי סעודות של ירק / ירק הנאכל בשתי סעודות (שתי לשונות בדברי רב גידל אמר רב. באו"ז נקט כלשון שניה; לתבל ירק או בשר הנאכל בשתי סעודות עם הפת. והמ"מ (א,י) כתב בדעת הרי"ף והרמב"ם כלשון ראשונה. וע' חו"ב). זיתים ובצלים [אמהות] – כדי לאכול בהם מזון שתי סעודות. שכר – הסיקו שמערבים בשתי כוסות (שכל אחת רביעית הלוג. רש"י). שתית – כשיעור שני תרוודים (רב אחא בר פנחס). קליות – שתי מידות מסוימות של פובדיתא (אביי). בשר חי (מליח. רשב"א. וי"מ חי ממש. וצ"ע לדינא. ע' חו"ב) – כדי לאכול הימנו. בשר צלי (י"מ עפ"י הירושלמי: צלי ואינו צלי. עריטב"א); רבה אמר כדי לאכול בו ורב יוסף אמר כדי לאכול הימנו (שנאכל בפני עצמו ואינו ליפתן). הלכה כרבה (רי"ף).

ב. כל האכלים מצטרפים לכדי מזון שתי סעודות. סבר רב יוסף לומר שצריך סעודה אחת מכל סוג. אמר לו רבה: אפילו למחצה לשליש ולרביע.

לדעת הרמב"ם, הדין כן גם בשיתוף מבוואות כמו בעירובי תחומין, והראב"ד סובר שבשיתוף שהוא לאנשים הרבה, אין אוכלים שונים מצטרפים.

דף ל

נא. א. מהו שיעור עירוב לחולה ולזקן ולרעבתן?

ב. אלו דינים נקבעו שיעוריהם לכל אדם לפי מה שהוא?

א. רבי שמעון בן אלעזר אומר: מערבים לחולה ולזקן [ולאסטניס. עפ"י תוספתא ו] כדי מזונו. ולרעבתן – בסעודה בינונית של כל אדם.

א. התוס' (ד"ה תרגומא) כתבו בתירוץ אחד שלדעת חכמים במשנתנו החולקים על סומכוס וסוברים שמערבים בדבר שאינו ראוי לו לאכילה הואיל וראוי לאחרים, שיעור העירוב נמדד לעולם באדם בינוני [וגם לתירוץ השני שאין לנו מקור לכך, נראה שבדבר שאינו ראוי לו אלא לאחרים, אפילו הוא חולה וזקן משערים באדם בינוני].

כיוצא בזה כתב בתורי"ד שרבי יוחנן בן ברוקא ורבי שמעון (במשנה פב:) חולקים על רבי שמעון בן אלעזר וסוברים שמשערים לעולם בשיעור קצוב, אף בחולה ובזקן.

ויתכן שכן היא דעת הטור (תט). וצ"ע לדינא (שפת אמת). ובספר המאורות הצריך עיון על הרי"ף והרמב"ם שלא הביאו דין חולה וזקן, ויתכן שסוברים כנ"ל (ע' רא"מ). ואולם האו"ז (קלא) הביא דין זה, וכן נראה הסכמת האחרונים להלכה (ע' או"ח תט, ז ובמשנ"ב).

ב. כתב הרי"ד: נראה שאפילו לרבי שמעון בן אלעזר שמשערים לחולה ולזקן לפי מזונו, בבריא משערים לפי שיעור קצוב, ואין אומרים הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו (וכ"מ במשנ"ב תט סק"ל בשם עבוה"ק).

ב. שנינו: יש שאמרו הכל לפי מה שהוא אדם; מלא קומצו מנחה, ומלא חפניו קטרת (ביום הכפורים), והשותה

מלא לוגמיו ביוהכ"פ, ובמזון שתי סעודות לעירוב [פירשה רבי זירא כסומכוס שאמר צריך לערב בדבר הראוי לו דוקא, הלכך משערים לפי מה שהוא. ואעפ"י שלרעבתן משערים כמידה בינונית של כל אדם – זהו מפני שבטלה דעתו אצל כל אדם, אבל לחולה ולזקן משערים כדי מזונם, כרבי שמעון בן אלעזר].
 וכן לענין טומאת פתחים במת הנמצא בבית; למת גדול משערים פתחו כמלואו ולא כשאר כל אדם, ועל כן אם היה הפתח קטן ממלואו – כל פתחי הבית טמאים (רבי שמעון בן אלעזר). ופירשו (עפ"י דברי רבי יוחנן) שאם יש פתח אחד של ארבעה טפחים או יותר וישנם פתחים אחרים קטנים ממנו, שאר הפתחים טהורים כי מסתבר שירווח את הפתח הגדול וממנו יוציא את המת, ורק בפתחים השווים בגדלם וחשב להוציא באחד מהם, צריך שיהיה גודל הפתח כמלואו, אבל בפחות מכן – כל הפתחים טמאים.

א. כן פרש"י ותור"פ. ומשמע שאין מועילה מחשבתו להוציא מפתח שאינו ראוי לו. ואף אם כל הפתחים אינם ראויים, וכולם שוים, אין מועילה מחשבתו להוציא המת מאחד מהם. רק כשכולם ראויים מועילה מחשבתו לטהר את השאר.

ואילו דעת הראב"ד שאם חישוב להוציא מפתח מסויים, אפילו הוא קטן מאחרים ואינו ראוי להוציא בלא הרווחת הפתח – מועילה מחשבתו. ולפי זה דינו של רבי שמעון ב"א אמור בסתמא, שאם פתח אחד גדול וראוי למת זה ושאר הפתחים גדולים מארבעה אבל אינם ראויים למת הגדול – רק הפתח הגדול טמא (וכן פירש הריטב"א. וע"ע באריכות בספר חדושים ובאורים).

ב. לכאורה משמע מהסוגיא שהלכה כרבי שמעון בן אלעזר. והרמב"ם השמיט כל אותו הדין, וצ"ב (עפ"י שפת אמת).

נב. מה דין העירוב בדברים דלהלן?

א. ככר שאסרו המערב על עצמו בשבועה או בנדר; ככר שהקדישו.

ב. עירוב בין לנזיר; בתרומה לישראל.

ג. עירוב ביום הכיפורים לגדול.

ד. האם תקנת עירוב תחומין מוסכמת על הכל?

א. אמר רב הונא: 'שבועה שלא אוכל ככר זו' – מערבים לו בה. 'ככר זו עלי' (משמע כל הנאה. רש"י) – אין מערבים לו בה. והעמידו דבריו כדברי תנא אחד בדעת רבי אליעזר, אבל לפי תנא אחר בדעתו, אף ב'ככר זו עלי' מערבים, ורק ב'ככר זו הקדש' אין מערבים, שאין מערבים בהקדשות (לדברי הכל. ואעפ"י שיכול להישאל על נדרו. ראשונים).

א. לפרש"י החילוק הוא אם הזכיר אכילה [או טעימה] שאז מערבים, או אסר כל הנאות שאין מערבים, כגון שאסר הככר בסתם או שנשבע שלא יהנה ממנה. וכן נקטו הרשב"א הר"ן והריטב"א לעיקר. ולפי"ז, לפי מה שנקטה הסוגיא להלן בדעת התנאים שבמשנה שמוותר לערב עירובי תחומין על ידי דבר האסור בהנאה משום שמצוות לאו ליהנות ניתנו (כמבואר בסוגיא דלהלן לא), מערבים אף בקונם האוסרו בהנאה. וכן נקטו כמה ראשונים להלכה (עריטב"א; עבודת הקדש ה. וע' משנ"ב שפו סקמ"ט). אך יש אומרים שאין מערבים מפני שדבר האסור בהנאה כאילו אינו שלו ואין זה מזוננו שיוכל לערב בו, וגם אינו יכול ליתנו לאחרים וכעפר בעלמא הוא (עפ"י תורי"ד לא. פסקי ריא"ז).

אבל רשב"ם פירש שאפילו נשבע שלא להנות מהככר מערבים בו [מפני שאין מערבים אלא לדבר מצוה ומצוות לאו ליהנות ניתנו, כדלהלן], ורק כשאסר הככר ב'קונם' [או אף בנדר סתם. כן משמע מדברי הראשונים] אין מערבים, ואפילו לא אסר אלא מאכילה – גזרה משום

ככר הקדש שדומה לקונם. וכן הסכימו התוס' והרא"ש ורבנו ירוחם (יב, יח) ואו"ז (קלב). וכן נראה שנקט הרמ"א (שפ, ח) להלכה, אלא שמלשונו משמע ש'קונם' חמור יותר מסתם נדרים. והאחרונים פקפקו על דבריו. (וע"ש בבאור הלכה שצדד לדינא שאם אסר ב'קונם' את אכילתו – מערב ב).
ב. הלכה כרב הונא, שכן סתם התנא בברייתא כמותו (ראשונים). ומבואר ברא"ש שרב הונא דלא כסומכוס. ורעק"א תמה הלא יכול להישאל על שבעתו והרי זה כיון לנזיר. וכ"מ ברשב"א, שאף סומכוס אית ליה לדינא דרב הונא. ושמא נקט הרא"ש שמשמע אף בכגון שנשבע ואסר על דעת רבים וכד' שאין לו התרה).

ב. תנן, מערבים לנזיר ביין ולישראל בתרומה (מפני שראוי לאחרים). סומכוס אומר: בחולין. ופירשו בגמרא שביין לנזיר לא נחלק סומכוס שמערבים מפני שאפשר לו להישאל על נזרו ולהתיר היין [משא"כ בתרומה אעפ"י שראוי לישאל עליה, הלא תחזור לטבלה, וסובר סומכוס שגזרו על שבות בין השמשות והרי אינו יכול לתקן את הטבל בין השמשות].

לדברי בית שמאי בברייתא אין מערבים לנזיר ביין ולישראל בתרומה [שאינה סעודה הראויה לו, אף לא מבעוד יום. ויתכן שהולכים ב"ש לשיטתם שאין שאילה לנזירות. רש"ש].

א. בגמרא פירשו סתם משנה במסכת כלים שמשערים לפי מה שהוא אדם – כסומכוס. וכתב הרא"ש שאעפ"י כ הלכה כחכמים החולקים על סומכוס שכן דעת בית הלל בברייתא, שמערבים לנזיר ביין.

ב. בתרומה טמאה לדברי הכל אין מערבים, שאינה ראויה לאכילה לשום אדם. וכן הדין בתרומה בזמן הזה (רי"א^ז).

אין מערבים בתשלומי תרומה, הגם שלא תחזור לטיבלה שהרי הם חולין מתוקנים – נראה מפני שאין שאילה לתשלומי תרומה (עפ"י דובב מישרים ח"א סוס"י קט).

ג. מערבים לגדול ביום הכפורים (הואיל וראוי לקטן לאכילה (רש"י). וגם לגדול סעודה הראויה מבעוד יום (רי"א).

א. גם במקום שאין בכל הסביבה קטן, כגון מחנות צבא מרוחקים – מערבים ביום הכפורים (הוראת הגרש"ז אויערבך, מובא בספר 'זעלהו לא יבול' ח"א עמ' קנט).

ב. כיוצא בדבר, מערבים בשבת שחל בה יום טוב ראשון של פסח במצה, הגם שאינה ראויה לאכילה עד הלילה – הואיל וראויה לקטנים (דובב מישרים ח"א סוס"י קלט; הר צבי).

ד. לדברי חנניה, כל עצמם של בית שמאי לא היו מודים בעירוב עד שיוציא מטתו וכל כלי תשמישו לשם (אותם שהוא סבור שיצטרך להם, או שרגיל בהם. עריטב"א). וכן העמיד רנב"י דברי ברייתא אחת. ואולם תנא דברייתא אחר סובר בדעת בית שמאי שמערבים במזון בלא כלי תשמיש, אלא שצריך שיהא ראוי לאכילה למערב עצמו בפועל, לכל הפחות מבעוד יום.

כתב בתורי"ד (תליתאה) שלא כפי הנראה מפרש"י (וע' חזו"א פ; חו"ב), שכאשר האדם נמצא בגופו במקום שקונה שבייתה, אין צריך שיהיו עמו כלי תשמישו אף לבית שמאי.

דפים ל – לא